

Dr hab. Maciej Górka

Europejska Agencja Wykonawcza ds. Zdrowia i Cyfryzacji (HaDEA)

Bruksela

RECENZJA

**rozprawy doktorskiej Pani mgr. Agnieszki Wichy pt. „Równoważność ram prawnych i nadzorczych jako przesłanka dostępu podmiotów z państw trzecich do rynku finansowego Unii Europejskiej”,
napisanej pod opieką naukową prof. dr. hab. Cezarego Mika**

1. Podstawa faktyczna recenzji

Recenzja sporządzona została na podstawie oceny rozprawy doktorskiej przedłożonej recenzentowi na podstawie decyzji Rady Dyscypliny Nauki Prawne Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 20 czerwca 2023 r.

Praca liczy łącznie 493 stron maszynopisu, w tym 406 stron tekstu podstawowego wraz z Wprowadzeniem oraz wieńczącym pracę Zakończeniem. Tekst podstawowy poprzedza spis treści (s. 2-4) oraz lista akronimów i skrótów (s. 5-8), a uzupełniają załączniki 1-5 (s. 417-440) i bibliografia, w skład której wchodzi: literatura przedmiotu (s. 441-458), źródła prawa - akty prawa pierwotnego i wtórnego (autorka nie precyzuje, że chodzi o akty prawa UE, uznając widocznie, że jest to oczywiste), umowy międzynarodowe (s. 458-485), inne akty i dokumenty (s. 585-489), projekty aktów (s. 489), a także orzeczenia (s. 489-491). Autorka zawarła także wykaz stron internetowych (s. 491-493), a także raporty, stanowiska i komunikaty prasowe (s. 493). Pozycje bibliografii są nieponumerowane.

2. Wybór tematu i teza badawcza

Dobór obszaru badawczego i samego tematu rozprawy przez doktorantkę należy uznać za trafny. Uznawanie równoważności ram prawnych i nadzorczych stanowi ważny mechanizm regulacyjny wpływający na kształt rynku finansowego UE w kontekście interakcji z podmiotami z państw trzecich i, jak autorka wykazała w pracy, jest on często wykorzystywany w praktyce prawnej UE. Jak słusznie autorka wskazuje (s. 15), dotychczas nie przedstawiono kompleksowej analizy zagadnienia uznawania równoważności ram prawnych i nadzorczych w naukach prawnych oraz nie

wyprowadzono cech charakterystycznych tych rozwiązań regulacyjnych, którym można w ocenie Autorki przypisać cechy instytucji prawnej. Zatem temat ten ze wszech miar zasługuje na kompleksowe opracowanie i wybór doktorantki należy ocenić pozytywnie.

Doktorantka w swej rozprawie stawia następującą tezę (s. 11): uznawanie równoważności ram prawnych i nadzorczych państw trzecich jest unikalną instytucją prawa UE, która kształtuje zasady dostępu podmiotów z państw trzecich do rynku finansowego Unii Europejskiej.

W celu usystematyzowania badań oraz dowiedzenia powyższej tezy autorka formułuje następujące pytania badawcze (s. 12):

1. Czy istnieją jednolite ramy prawne będące podstawą decyzji w kwestii równoważności, czy są one rozproszone w różnych aktach prawa regulujących wybrane obszary rynku finansowego?
2. Czy przepisy dotyczące równoważności rozproszone w różnych aktach prawa UE posiadają cechy podobne i wspólny cel?
3. W jakiej formie wyrażane jest uznanie równoważności ram prawnych i nadzorczych?
4. Czy decyzja o równoważności ram prawnych i nadzorczych jest procesem o charakterze jednostronnym?
5. Jak przebiega proces uznania równoważności ram prawnych i nadzorczych?
6. Jakie skutki prawne wywołuje uznanie równoważności ram prawnych i nadzorczych prawa państwa trzeciego?
7. Czy uprawnienie do uznania równoważności ram prawnych i nadzorczych jest wykorzystywane przez Komisję Europejską i jaka jest skala wykorzystania tego instrumentu?
8. Czy uznanie równoważności ram prawnych i nadzorczych zaciera granice między podmiotami z państw trzecich a podmiotami z państw członkowskich?
9. Czy kompetencje przyznane Komisji Europejskiej w tym obszarze ograniczają swobodę decyzyjną i kompetencje krajowych organów nadzoru?
10. Czy uznanie równoważności ram prawnych i nadzorczych można porównać z zasadą jednolitego paszportu europejskiego?
11. Czy uznanie równoważności ram prawnych i nadzorczych przejawia podobieństwa do zasady wzajemnego uznawania?
12. Czy równoważność ram prawnych i nadzorczych jest kluczowym instrumentem kształtującym stosunki między UE a państwami trzecimi w obszarze rynków finansowych?

Wszystkie wyżej zaprezentowane tezy oraz szczegółowe pytania badawcze należy ocenić jako trafne i dobrze postawione.

3. Struktura rozprawy doktorskiej

Praca składa się z pięciu rozdziałów oraz wprowadzenia i zakończenia.

Rozdział pierwszy (s. 25-78) poświęcony rynkowi finansowemu UE. Doktorantka kolejno omawia jego istotę i strukturę, proces kształtowania, a także wyjaśnia jego rolę jako część rynku wewnętrznego UE.

W rozdziale drugim (s. 79-135), autorka przechodzi do wskazania podstaw prawnych uznawania równoważności ram prawnych i nadzorczych państwa trzeciego na tle regulacji rynku finansowego Unii Europejskiej, przy czym najpierw wskazuje podstawy prawne rynku finansowego Unii Europejskiej, by następnie zawęzić pole badań do źródeł prawa Unii Europejskiej w sferze uznawania równoważności ram prawnych i nadzorczych państwa trzeciego.

Merytoryczne rozważania skoncentrowane zostały w rozdziałach III-V. Rozdział trzeci (s. 137-250) omawia uznawanie równoważności ram prawnych i nadzorczych jako instytucję prawa materialnego Unii Europejskiej. W jego ramach omawiane są materialnoprawne aspekty uznawania równoważności ram prawnych i nadzorczych państwa trzeciego w prawie Unii Europejskiej. Następnie autorka omawia równoważność ram prawnych i nadzorczych w kontekście zasady jednolitego paszportu funkcjonującej w relacjach wewnętrznych Unii Europejskiej. Kolejny punkt w tym rozdziale omawia równoważność ram prawnych i nadzorczych na tle innych rozwiązań stosowane w relacjach z państwami trzecimi.

Rozdział czwarty (s. 251-314) poświęcony został proceduralnym aspektom uznawania równoważności ram prawnych i nadzorczych państw trzecich w prawie Unii Europejskiej: kolejno omawiany jest przebieg procedury uznawania równoważności ram prawnych i nadzorczych państw trzecich oraz rola Komisji Europejskiej i Europejskich Urzędów Nadzoru w procesie uznawania równoważności ram prawnych i nadzorczych państw trzecich.

Na koniec - w rozdziale piątym (s. 315-375) - omówione zostało zjawisko uznawania równoważności ram prawnych i nadzorczych państw trzecich w praktyce prawnej Unii Europejskiej. W szczególności, autorka poświęciła odrębny punkt tego rozdziału aktom wykonawczym i delegowanym jako instrumentom uznawania równoważności ram prawnych i nadzorczych państw trzecich, by następnie dokonać przeglądu i analizy praktyki prawnej uznawania równoważności ram prawnych i nadzorczych państw trzecich.

Każdy rozdział ma jasną i prostą strukturę: składa się ze wstępu, 2-3 punktów zawierających rozważania merytoryczne i podsumowania.

Uznać należy, że układ pracy stanowi konsekwencję i odzwierciedla postawioną tezę i pytania badawcze.

4. Metoda badawcza i wykorzystane źródła

Podstawą badania w pracy są źródła prawa UE, które tworzą systemowy mechanizm uznawania równoważności ram prawnych i finansowych. Zasadniczą rolę w badaniach odegrała metoda dogmatycznoprawna. Opierając się na systemie prawa UE i dokonując analizy istniejących źródeł prawa UE, autorka zidentyfikowała i usystematyzowała odnośne akty prawa UE. Jak sama autorka wskazuje (s. 21), w procesie badawczym wykorzystano podejście indukcyjne, prezentując poszczególne akty prawa, przepisy i rozwiązania, a następnie dochodząc do ogólnych cech i prawidłowości. Prezentacja aktów odbywa się w porządku chronologicznym, który zapewnić ma przejrzystość analizy prezentowanej materii. W efekcie przygotowano szczegółowy wykaz podstaw prawnych wraz z identyfikacją podmiotu uprawnionego do dokonania oceny oraz formy w jakiej wyrażane jest uznanie równoważności ram prawnych i nadzorczych. Synteza ustaleń została przedstawiona w załącznikach do rozprawy.

W pracy autorka wykorzystwała artykuły naukowe w języku polskim i angielskim dotyczące wybranych aspektów mechanizmu równoważności ram prawnych i nadzorczych. Doktorantka sięgnęła po literaturę przedmiotu dotyczącą wybranych zagadnień regulacji rynków finansowych UE i rynku wewnętrznego. Wykorzystała także literaturę odnoszącą się do istoty aktów delegowanych i wykonawczych jako źródeł prawa UE, a także do literatury odnoszącej się do relacji zewnętrznych UE, zawieranych przez UE umów handlowych i norm WTO. Wreszcie, wykorzystane zostały źródła i badania wywodzące się z nauk ekonomicznych dostarczające wiedzy niezbędnej do zrozumienia istoty rynków finansowych. Dodatkowo w badaniach wykorzystano dokumenty opracowywane przez instytucje europejskiej (m.in. komunikaty Komisji Europejskiej, dokumenty robocze Komisji Europejskiej, komunikaty Europejskiego Urzędu Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych). Tak szerokie sięgnięcie do źródeł i literatury niewątpliwie zasługuje na uznanie.

5. Ocena pracy

5.1. Zalety pracy

Jak wskazano wyżej, na uznanie zasługuje wybór tematu pracy i sformułowanie tezy badawczej.

Doktorantka podjęła się wymagającego zadania dokonania kwerendy Dziennika Urzędowego Unii Europejskiej, która umożliwiła jej zidentyfikowanie 41 różnych podstaw prawnych do uznania równoważności występujących w 19 aktach ustawodawczych UE (wykaz na s. 99 i n.), w których znajdują się przepisy ustanawiające podstawy uznawania równoważności ram prawnych i nadzorczych państw trzecich. Wyodrębniono akty prawa, gdzie wprowadzona została przesłanka równoważności, przeanalizowany został zakres i cel regulacji rynków finansowych, w których wprowadzono przesłankę równoważności na tle wszystkich aktów prawa z tego obszaru. Dodatkowo, przeprowadzono szczegółową analizę przepisów dotyczących równoważności w każdym z aktów, dokonano oceny porównywalności zastosowanego mechanizmu i celu w jakim zostały wprowadzone. Doktorantka także sporządziła listę 105 aktów delegowanych i wykonawczych zawierających uznanie równoważności w obszarze rynków finansowych. Badanie pozwoliło ustalić, że Komisja Europejska podejmuje te decyzje w różnych formach: decyzji wykonawczej, decyzji delegowanej lub rozporządzenia delegowanego, przy czym wybór aktu delegowanego lub wykonawczego następuje zgodnie z dyspozycją zawartą w akcie ustawodawczym. Dominującą formą są decyzje wykonawcze (s. 351). Szczegółowy wykaz form aktów autorka zawarła w Załączniku nr 3.

W toku badań autorka zwróciła uwagę na różnice terminologiczne w określaniu instytucji równoważności (s. 19).

Przeprowadzone badania umożliwiły autorce weryfikację tezy badawczej potwierdzając, że równoważność ram prawnych i nadzorczych jest warunkiem koniecznym do uzyskania dostępu do rynku finansowego UE w przypadku transgranicznego świadczenia usług finansowych. Zidentyfikowano w różnych przepisach prawa UE porównywalne i podobne postanowienia, które wspólnie można ujmować jako spójny i konsekwentnie wprowadzany do prawa UE mechanizm uznawania równoważności ram prawnych i nadzorczych państw trzecich.

Rozprawa została napisana poprawnym językiem, autorka dobrze opanowała technikę pisania, język prawniczy jest prawidłowy, podobnie jak i styl pisania. Nieliczne błędy i usterki (zob. niżej) nie zmieniają tej ogólnej pozytywnej oceny. Rozprawa zawiera wszystkie elementy formalne, bogatą literaturę, szczegółową bibliografię uwzględniającą wykaz aktów prawnych, prawidłowo sporządzone przypisy. Prawidłowo zostały też powołane i wykazane oficjalne strony internetowe, te w zakresie publikacji dokumentów jak i oficjalne strony instytucji międzynarodowych. Zarówno zgromadzona literatura jak i akty prawne zostały prawidłowo wykorzystane w treści rozprawy.

W dalszej ocenie nie omawiam tych części rozprawy, z którymi się zgadzam z doktorantką - zakładałoby to powielanie jej uwag i spostrzeżeń. Tym niemniej, na podkreślenie i uznanie zasługują w mojej ocenie w szczególności następujące aspekty i wątki podejmowane przez doktorantkę w swej w pracy:

1) Doktorantka trafnie powiązała mechanizm uznawania równoważności ram prawnych i nadzorczych z zasadą jednolitego paszportu/jednolitej licencji, zasadą kontroli (nadzoru) państwa pochodzenia i wzajemnego uznawania, słusznie uznając, że instytucje te mają te same źródła i podobne funkcje, choć każda z nich przekształciła i dostosowała się do swojej specyfiki (s. 203 i n.). Autorka wskazuje na ich cechy wspólne, podobieństwa i różnice między nimi.

2) Wartościowe są uwagi i analiza autorki dotyczące kwestii właściwej formy aktów uznania równoważności ram prawnych i nadzorczych - aktów delegowanych i wykonawczych (zasadniczo s. 318 i n.). Doktorantka dokonuje rozróżnienia między tymi aktami, bazując na stosownych postanowieniach traktatowych. Zgodnie z art. 290 TFUE akty delegowane wydawane są w celu uzupełnienia lub zmiany innych niż istotne postanowień aktu ustawodawczego i podlegają mechanizmom kontroli Parlamentu Europejskiego i Rady. Z kolei akty wykonawcze, zgodnie z postanowieniami art. 291 TFUE, przyjmowane są w celu zagwarantowania jednolitego wykonywania prawa UE, a ich wydawanie podlega odpowiednio mechanizmom kontrolnym państw członkowskich. Doktorantka odnotowuje niekonsekwencje w tym zakresie (w szczególności w odniesieniu do upoważnienia zawartego w dyrektywie 2009/138/WE w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej „Wyłaczalność II”), wskutek czego dochodzi do zacierania różnicy między obydwoma typami aktów. Uznanie równoważności na podstawie odpowiednich przepisów prawa rynku finansowego dokonywane jest w formie aktów delegowanych i wykonawczych (pełen wykaz typów aktów przewidzianych na podstawie poszczególnych przepisów zawiera Załącznik 4). Badanie zarówno cech właściwych aktów delegowanych i wykonawczych oraz skutków uprawnienia do wydania uznania równoważności pozwala autorce na wywiedzenie wniosku, że uznanie równoważności powinno być dokonywane co do zasady w formie aktu wykonawczego, dokładnie zaś w trybie decyzji (s. 311). Wyłącznym uzasadnieniem dla wyboru aktu delegowanego dla wyrażenia uznania równoważności powinny być okoliczności, kiedy Komisja Europejska, uznając równoważność, zobowiązana jest do zmiany wykazu podmiotów określonych w akcie ustawodawczym (s. 372). Wniosek ów znajduje swój wyraz w sformułowanych w końcu pracy postulatach *de lege ferenda* (poniżej). Za trafną i adekwatną należy w tym kontekście uznać

analizę zasad określonych w rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 182/2011 ustanawiającym przepisy i zasady ogólne dotyczące trybu kontroli przez państwa członkowskie wykonywania uprawnień wykonawczych przez Komisję i aktach podstawowych dla poszczególnych aktów wykonawczych, w tym zasad funkcjonowania procedury komitetowej, oraz odesłania do Porozumienia międzyinstytucjonalnego z 2016 r. w sprawie lepszego stanowienia prawa (s. 288).

3) Ciekawe i wartościowe są rozważania autorki nt. przygotowania konkretnych aktów uznania równoważności ram prawnych i nadzorczych oraz roli innych organów i podmiotów (s. 282 i n.). Autorka konstatuje na s. 292, że akty ustawodawcze nie wskazują szczegółowego trybu postępowania w celu przygotowania projektu aktu uznającego równoważność, a zebrane dokumenty odnoszące się do oceny równoważności ram prawnych i nadzorczych nie zawierają wyczerpującego i formalnego opisu przebiegu procedury oceny dokonywanej na etapie poprzedzającym przygotowanie konkretnego projektu aktu wykonawczego lub delegowanego. Doktorantka dokonuje rozróżnienia etapów oceny równoważności ram prawnych i nadzorczych (s. 295), odnotowując, że z formalnego punktu widzenia najmniej schematyczny i sformalizowany jest etap przygotowawczy, tj. etap merytorycznego dokonania przeglądu i porównywalności przepisów danego państwa. Zwraca też uwagę na instytucję konsultacji publicznych poprzedzających przyjęcie odnośnych aktów, odnotowując ich nieregularność (s. 294). W szczególności, autorka słusznie poświęca uwagę opisaniu roli Europejskich Urzędów Nadzoru w tym procesie. Zgodzić się należy z autorką, gdy w swej analizie sięga do orzeczenia TSUE *Meroni* i wyrosłej na jego gruncie doktryny, ostatnio uzupełnionej o wyrok w sprawie C-270/12, odnotowując pomocniczy charakter tych urzędów (s. 302).

4) Na s. 345-348 doktorantka podejmuje ciekawe rozważania o możliwości zaskarżenia decyzji (aktów) Komisji uznających równoważność, z trafną konkluzją o braku podstaw dla ich zaskarżenia przez państwa i podmioty trzecie, argumentując, że podmioty te nie wydają się posiadać interesu prawnego do zaskarżenia, gdyż decyzje te są wydawane na ich korzyść (s. ?). Na marginesie zauważyć jednak można, że doktorantka nie wypowiedziała się, czy podobna konkluzja byłaby zasadna w przypadku wydania decyzji o *wycofaniu* uznania równoważności ram prawnych i nadzorczych, którą to możliwość autorka dopuszcza i opisuje (s. 357).

5) Autorka zwraca w swych rozważaniach (s. 353) uwagę na interesujący fakt podejmowania decyzji nie w odniesieniu do państw, lecz w odniesieniu do podmiotów, które nie mają statusu państwa bądź ten status jest dyskusyjny w świetle prawa międzynarodowego. Kilka aktów prawa, z różnych obszarów wydanych przez Komisję

Europejską dotyczy Hongkongu, innymi podmiotami o nietypowym statusie prawnomiędzynarodowym wymienianymi wprost w decyzjach o równoważności są m.in. Abu Zabi, Dubaj, Jersey i Tajwan, a także wybrane prowincje Kanady. W aktach, gdzie pojawiają się inne niż państwowe podmioty, Komisja posługuje się zwrotem „państwa trzecie i terytoria”.

6) Na uwagę i szczególne uznanie zasługują sformułowane przez autorkę postulaty *de lege ferenda* (s. 413 i n). Doktorantka proponuje wypracowanie spójnej i jednorodnej siatki pojęciowej opierającej się na terminie „równoważność ram prawnych i nadzorczych” oraz sporządzanie jasnej systematyki wszystkich form uznawania równoważności. Autorka rekomenduje dokonanie systematyki tej instytucji na poziomie jednego ramowego aktu prawa UE, w formie rozporządzenia horyzontalnie opisującego równoważność finansowego UE. Uznaje również za zasadne wprowadzenie spójnej i jednolitej procedury przyjmowania decyzji o uznaniu równoważności ram prawnych i nadzorczych, przy czym sugeruje, by ze względu na jej cechy i zastosowanie w wybranych segmentach rynku natomiast formą właściwą uczynić wyłącznie akty wykonawcze, ponieważ to ten typ aktów stosowany jest w celu zapewnienia spójnego wykonywania prawa UE we wszystkich państwach członkowskich. Alternatywnym rozwiązaniem proponowanym przez doktorantkę byłoby wypracowanie wzorcowej klauzuli dotyczącej równoważności, która mogłaby być odpowiednio stosowana w kolejnych aktach prawa, w sposób spójny konstrukcyjnie i terminologicznie. Wreszcie, autorka postuluje zwiększenie transparentności całego procesu i znaczącego polepszenia dostępności informacji o podjętych decyzjach w sprawie równoważności.

5.2 Uwagi krytyczne

Na początku zwrócić należy uwagę, iż spora część pracy składa się z wymienienia i omówienia aktów prawnych, identyfikowanych przez doktorantkę jako istotne z punktu widzenia przedmiotu pracy. I tak: rozdział drugi w dużej części (ok. 40 stron) składa się z wykazu i omówienia aktów prawnych stanowiących podstawy prawne rynku finansowego oraz źródła prawa Unii Europejskiej w sferze uznawania równoważności ram prawnych i nadzorczych państwa trzeciego (niezależnie od wykazów aktów prawnych w załącznikach oraz w bibliografii). Następne dwa rozdziały (trzeci i czwarty) zawierają obszerne podrozdziały (odpowiednio 60 i 30 stron) poświęcone omówieniu przepisów zidentyfikowanych 19 aktów prawnych stanowiących podstawy uznawania równoważności, regulujących materialne i proceduralne aspekty uznawania równoważności. W rezultacie, ok. 130 stron z 406 stron tekstu podstawowego to opis przepisów aktów prawnych. Pytanie wydaje się zasadne, czy faktycznie praca musiała w tak obszerny sposób referować przepisy

aktów prawnych. Tym bardziej, że, jak się wydaje, nie wszystkie przepisy cytowanych aktów prawny są potem wykorzystane w merytorycznych rozważaniach.

Oczywiście, obszerność pracy, w tym obszerne omówienie aktów prawnych, samo w sobie nie musi i nie powinno stanowić zarzutu. Jednak na stwierdzoną powyżej okoliczność nakłada się poważniejsza słabość: w pracy autorka nie uniknęła licznych powtórzeń. Przy lekturze tekstu czytelnikowi często towarzyszy uczucie *déjà vu*, gdy napotyka w różnych częściach pracy na te same lub podobne stwierdzenia, ponowne rozważania kwestii, które stanowiły już przedmiot rozważań w innych częściach lub tych samych stwierdzeń formułowanych na różne sposoby. Przy czym dotyczy to nie tylko części wstępnych lub podsumowujących, gdzie sygnalizowanie lub powtarzanie głównych wątków lub konkluzji mogłoby – w pewnym stopniu – być zasadne, a jest raczej wynikiem braku uporządkowania i usystematyzowania rozważań.

Wskazać można na następujące przykłady:

- kwestia właściwości aktów delegowanych lub wykonawczych jako aktów uznających równoważność ram prawnych: s. 267, 285, 316, 338, 310, 340, 371-372-373;

- kwestia dyrektywy Wypłacalność II jako tej, która nie pasuje do schematu, wedle którego uznanie równoważności powinno następować aktem wykonawczym: s. 266-267, 310, 338, 340-341, 371;

- kwestia różnic i podobieństw (elementów wspólnych) instytucji uznawania równoważności ram prawnych i finansowych i jednolitej licencji/paszportu: s. 210-220.

Niekiedy takie same lub podobne zdania są w bezpośredniej swojej bliskości, np.:

- s. 80: „W prawie UE nie zdecydowano się na stworzenie jednej, uniwersalnej, legalnej definicji rynku finansowego, natomiast wprowadzono definicje systemu finansowego.”;

- s. 81: „Kategoria rynku finansowego pojawia się w aktach normatywnych prawa UE, natomiast nie zdecydowano się na wprowadzenie legalnej definicji rynku finansowego czy też rynku finansowego UE”;

- tamże: „Analiza prawa UE wskazuje, że termin rynek finansowy jest stosowany w prawie UE, ale nie stworzono na jego potrzeby autonomicznej definicji tego terminu”.

I kolejny przykład na s. 283:

- „W pierwszych aktach, w których wprowadzono kryterium równoważności kompetencji te były łączone między państwami członkowskimi a Komisją Europejską, w miarę upływu czasu i wraz ze wzrostem znaczenia Europejskich Organów Nadzoru wzrastała rola Komisji Europejskiej w ocenie równoważności ram prawnych i nadzorczych, aż do wyłącznego przypisania jej kompetencji.”

- i dalej: „Analizując przepisy o równoważności z perspektywy historycznej należy zauważyć proces przenoszenia na poziom Komisji Europejskiej decyzji w sprawie równoważności. W pierwszych przepisach odnoszących się do równoważności uznanie było wyrażane na poziomie poszczególnych państw członkowskich, wraz z rozwojem prawodawstwa z tego obszaru coraz więcej kompetencji przekazywano Komisji Europejskiej.”

Kwestia właściwości aktów delegowanych lub wykonawczych omawiana jest w dwóch częściach pracy: w rozdziale czwartym pkt 3 (*Rola Komisji Europejskiej i Europejskich Urzędów Nadzoru w procesie uznawania równoważności ram prawnych i nadzorczych państw trzecich*) oraz odrębnie w rozdziale piątym pkt 2 (*Akty wykonawcze i delegowane jako instrumenty uznawania równoważności ram prawnych i nadzorczych państw trzecich*), przy czym brak jest wzajemnych odesłań.

Podobnie, kwestią komitologii autorka zajmuje się najpierw na s. 288 i n., by do niej powrócić na s. 319 i n., podobnie jak w powyższym przypadku, bez jasnego uzasadnienia i bez wzajemnych odesłań lub nawiązań.

Należy zastrzec, że powyższe uwagi nie kwestionują doniosłości rozważań lub trafności spostrzeżeń. Rzecz jasna, dane zagadnienia mogą być rozważane w różnych aspektach i z różnych punktów widzenia. Jednak czytelnik mógłby oczekiwać wyjaśnienia powodów, dla których autorka uważa za konieczne uczynić dane zagadnienie przedmiotem powtórnych lub wielokrotnych rozważań i ewentualnie powiązania tych samych i podobnych wątków występujących w różnych miejscach za pomocą wzajemnych odesłań.

Jak się wydaje, powyższą słabość pozwoliłoby wyeliminować, przynajmniej w pewnym zakresie, lepsze ustrukturalizowanie lub usystematyzowanie rozważań, znajdujące wyraz np. w postaci bardziej szczegółowego planu/układu pracy. Dostrzec mianowicie można, że niektóre fragmenty pracy stanowiące samodzielne podrozdziały można by z korzyścią podzielić na mniejsze jednostki redakcyjne z wyodrębnionymi podtematami. Dotyczy to w szczególności stosunkowo długich (20-30 stronicowych, bez żadnego wewnętrznego podziału) punktów w rozdziałach trzecim, czwartym i piątym. Obecnie mamy tam często do czynienia z ciągiem rozważań bez jasnej struktury i przejrzystego ciągu rozumowania.

Z innych kwestii, pytanie budzić może fragment tezy badawczej wskazujący na unikalność przyjętego w UE mechanizmu uznawania równoważności ram prawnych i nadzorczych z państwami trzecimi (teza powtórzona na s. 380). Doktorantka, jak się wydaje, polega w tym zakresie na dwóch dokumentach: Raportie IOSCO (*IOSCO Task Force on Cross-Border Regulation, Final Report, FR23/2015*, Wrzesień 2015) oraz dokumencie roboczym Komisji *Commission Staff Working Document, EU Equivalence Decisions in Financial Services Policy: An Assessment (SWD(2017) 102 Final, Brussels, 27.2.2017)*. Zastanawiać by się można, w jakim stopniu kwestia rzeczony unikalności rozwiązania przyjętego w UE była przedmiotem badań w tych dokumentach i czy faktycznie została poparta weryfikacją przepisów prawnych *wszystkich* państw, ich zgrupowań lub organizacji międzynarodowych, pozwalając na sformułowanie takiej konkluzji.

Także w powiązaniu z tezą badawczą, dziwić może fakt, że kwestia analizy uznawania równoważności ram prawnych i nadzorczych jako *instytucji* prawa jest przedmiotem rozważań dopiero w zakończeniu pracy (s. 377-379). Wydawać by się mogło, że badanie jednego z elementów tezy badawczej powinno stanowić przedmiot rozważań we wcześniej - merytorycznej - części pracy.

Wreszcie, na koniec, wskazać należy na niektóre dostrzeżone (drobne) usterki językowe:

- „Sformułowanie równoważność ram prawnych i nadzorczych oceniane w odniesieniu do partykularnych przepisów i rozwiązań w prawie UE” (s. 11);
- „(...) jest olejną swobodą” (s. 71);
- „(...) stąd w ten mechanizm może być wykorzystywany” (s. 294);
- „Zasada jednolitego umożliwi transgraniczne świadczenie....” (s. 203);
- „Zasadniczą *linią* podziału w prowadzonej analizie wyznacza status państwa wobec UE” (s. 220).

Ponadto, autorka nie jest konsekwentna przy używaniu terminu „determinant”/„determinanta” - raz w rodzaju męskim (s. 209), drugi raz w rodzaju żeńskim (s. 220). Podobnie, niekonsekwencją wydaje się być użycie na s. 226 terminu „traktowanie narodowościowe”.

Zwraca też uwagę nadużywanie w pracy kalki językowej z j. angielskiego „dedykowany/dedykowana” („podejście (rozwiązanie, mechanizm itd.) dedykowane jest państwu członkowskim UE (państwom trzecim, itd.)”): np. na s. 137, 139, 203, 213, 218, 242, 303, 350, 387.

Na koniec odnotujmy, że w otrzymanym przez recenzenta egzemplarzu pracy doktorskiej strony 136, 376, 416 były puste.

Powyższe uwagi krytyczne nie umniejszają wysokiej oceny i uznania dla ogromnej pracy, jakiej autorka dokonała podejmując się napisania recenzowanej pracy doktorskiej i nie kwestionują wartości rozprawy.

6. Konkluzja

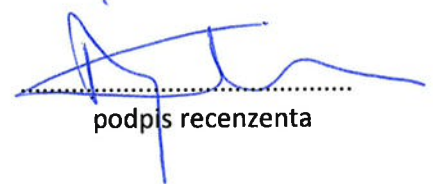
Przechodząc do podsumowania oceny recenzowanej rozprawy pragnę podkreślić, trafny dobór obszaru badawczego i tematu rozprawy.

Całościowa ocena pracy pod względem tak merytorycznym, jak i formalnym, jest pozytywna.

Uwzględniając wszystkie powyższe uwagi uważam, że recenzowana rozprawa w pełni odpowiada ustawowym wymaganiom pracy doktorskiej, to jest stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną doktorantki w dziedzinie nauki prawa oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, wobec czego wnoszę o dopuszczenie Pani mgr. Agnieszki Wichy do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

8 sierpnia 2023 r.

.....
data sporządzenia recenzji

podpis recenzenta